

Г Л А С Н И К

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ У С.П. ВОЈВОДИНИ

Година XX

Нови Сад, октобар, 1971.

Број 10

САДРЖАЈ

Др. Михаило Митић

Мр. Милијан Поповић

Илија Тодоровић

Ласло Телеки

Програм прославе педесетогодишњице Адвокатске коморе Војводине 9. октобра 1971. године;

Скупштини Социјалистичке Аутономне Покрајине Војводине;

Новац у браку и породици;

Субјективно право у социолошки оријентисаној теорији Леона Диџија;

Нека спорна питања из Законика о кривичном поступку;

Значај и улога вештака у судском поступку;

Из судске праксе;

Службена саопштења.

Г Л А С Н И К

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ У С.А.П. ВОЈВОДИНИ

Година XX

Нови Сад, октобар, 1971.

Број 10

П Р О Г Р А М

ПРОСЛАВЕ ПЕДЕСЕТОГОДИШЊИЦЕ АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ
У НОВОМ САДУ, која ће се одржати 8. и 9. октобра 1971.

ПЕТАК 8. октобар 1971.

10 часова   Свечана академија у сали Покрајинске скупштине

Поздравна реч председника Коморе др Јожефа Варадија
Милорад Ботић, адвокат у Н. Саду: Педесетогодишњи развитак адвокатуре у Војводини — педесетогодишњица Адвокатске коморе у Новом Саду

Пригодни говори и поздрави представника организација, гостију и појединаца

13 часова   Пријем код председника Покрајинске скупштине

16 часова   Пленум Савеза адвокатских комора Југославије у сали Адвокатске коморе у САПВ, Змај Јовина 20/1

18,30 часова   Пријем Председника Адвокатске коморе у САПВ у фоајеу Српског народног позоришта

20,30 часова   Српско народно позориште — Гогољ: Ревизор

СУБОТА 9. октобар 1971

Радни део Прославе у сали Покрајинске скупштине

9,30 часова Адвокатура у самоуправном друштву

Реферати:

- 1) Др Стојан Михајловић, адвокат, Зрењанин:
Адвокатура и друштво
- 2) Др Жељко Варади, адвокат, Зрењанин:
Адвокати у радним заједницама
- 3) Милан Миковић, адвокат, Панчево:
Профил кадрова у адвокатури
- 4) Мр Војислав Попадић, адвокат, Нови Сад:
Модернизација и рационализација рада адвокатури на савременом нивоу развоја организације друштвених служби и технике

Дискусија о рефератима

14 часова Пријем у Скупштини општине Нови Сад

16 часова Пленум Савеза адвокатских комора Југославије
(наставак) у сали Адвокатске коморе у САПВ,
Змај Јовина 20/1

18 часова Обилазак галерија и музеја

21 часова Бал у Свечаним просторијама на Тврђави
(тамно одело, вечерња тоалета)

Котизација за учеснике (сем за званице) износи 200 динара, за пратиоца 100 динара, за госте учесника само на балу 50 динара. Котизација се уплаћује у Бироу за прославу (Адвокатска комора Војводине, Змај Јовина 20/1, Нови Сад) уз пријаву за учешће на Прослави, или на текући рачун: 657-8-419 Адвокатска комора у САПВ са напоменом „за Прославу”.

Смештај гостију: Хотел „Парк”

Футошки парк б. б.
21000 НОВИ САД
телефон: 52—655

БИРО ПРОСЛАВЕ: Адвокатска комора Војводине,

Змај Јовина 20/1
21000 НОВИ САД
телефон: 42—201

СКУПШТИНИ СОЦИЈАЛИСТИЧКЕ АУТОНОМНЕ ПОКРАЈИНЕ ВОЈВОДИНЕ

НОВИ САД

Председништво Савеза адвокатских комора Југославије, на седници одржаној у Београду 27. јуна 1971. године, поново је размотрило питања у вези израде нацрта републичких односно покрајинских закона о адвокатури и другој правној помоћи, којима до сада није постигнута ни делимична сагласност између Савеза и органа за послове правосуђа, као и одговарајућих Скупштинских одбора.

На поменутој седници је констатовано да су представници свих адвокатских комора активно учествовали у раду на изради овог закона заједно са републичким — покрајинским органима за послове правосуђа и одговарајућим Скупштинским одборима, да је та сарадња дала корисне резултате, јер је по неким питањима постигнута обострана сагласност, а по некима су се наша компромисна решења, тако да је закључено да се са оваквим начином рада настави и да представници адвокатских комора и даље пруже пуну подршку на изради овог закона.

Међутим, у погледу права на упис у именик адвоката, према обавештењима представника комора, само у СР Словенији, није постигнута никаква сагласност, па је Председништво Савеза разматрало овај проблем и заузело једнодушан став по овом питању, те одлучило да се још једном обрати Скупштини са већ изнетих разлога, као и да своје разлоге овим извештајем допуни. Наиме, после дискусија које су вођене у току израде нацрта овог закона Председништво сматра да је једнодушни став Савеза по овом питању још више оправдан.

Према извештајима које су поднели председници републичких и покрајинске адвокатске коморе констатовано је да постоје веома значајне разлике између једнодушног става Савеза тј. свих комора, с једне стране, и текстова у нацртима републичких односно покрајинских закона, с друге стране, у погледу права на упис у именик адвоката. Стога је Председништво, с позивом на своје раније мишљење и предлоге, одлучило да се и у овој фази израде нацрта поменутог закона обрати још једном Скупштини Социјалистичке Аутономне Покрајине Војводине, с молбом, да пре него што се изради предлог закона, ово питање узме поново у разматрање и усвоје гледиште Савеза као оправдао.

Сврха нашег залагања да се на јединствен начин реши питање права на упис у именик адвоката, поред изнетих закључака Савеза са седнице од 20. марта 1971. године, несумњиво је општи интерес друштва у првом реду, а самим тим и адвокатури у целини на територији СФРЈ. Ово тим пре што је сада већ извесно, по оцени Председништва, да се укида Општи закон о адвокатури и другој правној помоћи и да ће питање адвокатуре императивно бити решено искључиво републичким — по-

крајинским законима. Овом чињеницом намеће се као неопходно да питање права на упис у именик адвоката буде у овим републичим — покрајинским законима решено на јединствен начин, јер без обзира на овакав начин решавања питања адвокатуре, по републикама — покрајинама адвокатура остаје јединствена друштвена служба на целој територији СФРЈ.

Будући да је положај адвоката одређен не само Законом о адвокатури и другој правној помоћи него и правом да обавља адвокатску дужност на целој територији СФРЈ и то под истим условима, без обзира на седиште своје канцеларије, то је јасно да ово само по себи намеће потребу истоветних услова за стицање права на упис у именик адвоката.

Према предложеним нацртима право на обављање адвокатског позива на целој територији СФРЈ обезбеђено је у помнутим нацртима још и одредбом да адвокати имају право пресељења своје канцеларије из једне републике — покрајине у другу републику или покрајину са већ стеченим правом, тако да се том приликом не могу испитивати услови за упис у именик адвоката. Стога различити услови за упис у именик адвоката довели би до колизије које треба овим начином предлогом да унапред буду отклоњени.

Потреба јединственог решења у погледу права на упис у именик адвоката није само у изложеном, него и у интересу друштва као целине, посебно с обзиром на неопходну потребу побољшавања квалификација у стручном и моралном погледу. Ово тим пре што су готово сви нацрти, увиђајући потребе друштва у развоју, предвидели прописе и о специјализацији појединих грана права у обављању ове друштвене службе, па је нелогично да се приликом одређивања права на упис у именик адвоката поступа орбнито, те ниво у стручном и моралном погледу спушта тиме што ће сваки правник са положеним правосудним испитом, без приправничке праксе у адвокатској канцеларији или суду, после само извесног броја година проведеног у било каквој пракси на правним пословима, стећи право на упис у именик адвоката.

Овом приликом ваља ценити и околност да је приправничка пракса у свим друштвеним службама и струкама обавезна за стицање права на обављање позива усвојена као општи критеријум, па због тога Савез сматра да нема никаквог оправдања да се овај критеријум не примени и у односу на адвокатуру.

Савез сматра да је за обављање адвокатуре потребно да лице које се уписује у именик адвоката мора да има приправничку праксу у адвокатској канцеларији или суду, јер се поставља питање нарочите одговорности адвоката према странкама које брани или заступа, а сврха овог закона је и обезбеђење не само странака него и друштва у целини, јер је друштвени интерес што правилније разрешавање појединачних сукоба као и личног — појединачног интереса и општер, што истовремено обезбеђује правни систем друштва у СФРЈ.

Зато је наш предлог о одређивању идентичних услова за упис у именик адвоката у свим републикама односно покрајинама у потпуности оправдан.

Не треба заборавити да од стручности и моралног нивоа адвоката суштински зависи положај грађанина и организације којима адвокат пружа правну помоћ. Ово треба схватити тако да је у правном систему СФРЈ, по суштини своје улоге, положај адвоката одређен положајем грађанина. Због тога се не може ово питање ни третирати као уско-професионално.

Посебно ваља истаћи и специфичност у погледу стицања права на упис у именик адвоката у републичким и покрајинским коморама, а с обзиром на нацрт који предвиђа децентрализацију и потпуно доследно спровођење начела самоуправљања у адвокатским организацијама. Нарочито треба ценити разлику између стицања права на упис у именик адвоката и стицања права на обављање дужности у суду, тужилаштву, правобранилаштву и другим правним службама. Све ове службе користе право конкурса и врше обављање приликом сваког појединачног избора, без обзира на опште услове које сви кандидати за одређену службу имају. Међутим, у адвокатури, према нацртима, такви услови не постоје. Напротив, сви кандидати који имају право на упис у именик адвоката, према условима из закона, морају бити уписани. Тако да адвокатске организације нису у могућности да врше одабирање путем конкурса него су принуђене да врше упис, без обзира на стварне стручне и моралне одлике кандидата. Стога се у адвокатуру веома често уписују управо они који нису успели на конкурсима у другим правним службама. То очигледно ставља адвокатуру у неравноправан положај са осталим друштвеним службама правне струке, на штету адвокатури, иако би, по мишљењу Савеза, нужно било да је обрнуто. Наиме, несумњиво је да у свим другим правним службама млади правник обавља свој посао под вишеструком контролом надређених органа, докле адвокат то чини потпуно сам, а адвокатске организације нису у могућности да непосредно прате рад новоуписаног адвоката, све док се не сукوبي са етиком или прописима.

Упис у именик адвоката такође не подлеже реизборности.

Савез адвокатских комора је једнодушан у своме захтеву да услови за стицање права на упис у именик адвоката буду идентични у свим републичким и покрајинским законима, па моли Скупштину Социјалистиче Аутономне Покрајине Војводине да се ови захтеви прихвате у жељи да на тај начин допринесе побољшању стручног и моралног квалитета ове друштвене службе, јер сматра да је тако обезбеђен и општи интерес друштва.

Генерални секретар
Драгослав Трнинић, с. р.

Председник
Слободан Д. Суботић, с. р.

НОВАЦ У БРАКУ И ПОРОДИЦИ

У овом краћем и сумарном чланку, који је извод из једне наше веће студије о имовинским односима у браку и породици, желимо да укажемо на један интересантан феномен, коме се код нас не поклања посебна или бар довољна пажња, а чија је основна карактеристика да постоји директна и готово непосредна предметна и методолошка, као и суштинска и начелна истоветност између стицања, руковања и располагања новцем у браку са истим овим материјално-финансијским процесом у привредној организацији, банкарским установама и у крајњој линији у самој држави. Другим речима, да пођемо од негативних предпоставки које се обично маркантније, да одсуство сигурне, јасне и чврсте новчане политике доводи до идеотичних или сличних социолошких, привредних и правних последица које се изражавају најчешће: у краху предузећа (принудна управа и коначна ликвидација); инфлацији и другим општим и политичким потресима у држави; поремећеним односима у браку (дубока криза у односима брачних другова која се обично завршава разводом). Повезаност истих узрока са готово истоветним последицама је до те мере изразита да се компаративна разматрања намећу сама по себи. Разлика у обиму новчаних кретања и општих привредних трансакција само је природна последица присутне разлике у популационој моћи државе, кадровској и техничкој снази предузећа и брака као најнижој и најмањој социјалној асоцијацији. Међутим, разлика у квантитету општих претпоставки не мења ни у чему истоветност у квалитативном приступу истом феномену који настаје утицајем дневне (конкретне) и опште (системске) новчане политике.

Теза, чије принципе разматрамо овом приликом, није нова као и правнике изван наше земље. Један познати енглески политичар једном приликом је рекао: ко не уме да среди своје опште посебно новчане проблеме у браку, није у стању (није способан) да се нађе на челу предузећа, банкарске организације, односно државних финансија. Ко је због ових разлога упропастио свој брак, учиниће то много и далеко ефикасније са институцијом у којој ради. Због тога је најбоља препорука за једног државника или привредног руководиоца, његова утврђена и призната умешност да организује и успостави складан и срећан живот у браку и породици.

Ова повезаност између материјалних односа у браку и широке привредне политике која се одвија у одређеном привредном региону, националним оквирима, државноправној целини, па и у светским размерама, има своје непосредно историјско објашњење. Као што је познато, брак и породица су дуго времена представљали основну производну јединицу. Унутар породице одвијао се процес производње, расподеле добара па и потрошње. Према томе, брак и породица нису имали само репродуктивну функцију (да се старају о популационој обнови),

затим заштитну мисију (да се брину о општим проблемима социјалне политике, заштите на раду), потом образовни задатак (да припремају кадрове, да их стручно усавршавају), већ и привредну функцију. У крајњој линији институција брака није представљала само биолошку заједницу, већ и производну групу. Услед ниског развоја производних снага и неразвијених робноновчаних односа привреда је имала углавном аутархијски (затворени) карактер. У оквиру породице обављала се производња која је задовољавала потребе њених чланова. Уколико су временом те потребе расле, утолико је и производња била већа и сложенија. Као непосредна последица ових нараслих привредних кретања и производних захтева, у породичним оквирима је извршена и прва подела рада. Према томе, у сфери привредне активности, односа према производњи, према политици потрошње, једном речи у стицању економских навика и начина резонувања брак и породица имају дугу и богату традицију. Нешто од тих утицаја морало се пренети и до наших дана. Притом не смемо заборавити ни познату истину да је реч економија првобитно значила: знање и вештину вођења домаћег газдинства.

Са експанзијом индустријске револуције привредна функција породице, под непосредним утицајем нових и савршенијих услова производње и размене, почела је да стагнира, да губи у свом интензитету и општем друштвеном значају. Некадашња породица, која је по кругу сродника представљала велику заједницу а по своме богатству снажну произвођачку организацију, постепено доживљава своју историјску трансформацију. Од значајног популационог (крвно-сродничког) фактора она постаје инокосна заједница, а од битне и одлучујуће произвођачке снаге само основна и најмања потрошачка социјална јединица. Њена некадашња патријархална структура у којој доминира власт мужа над женом и оца над својом децом, где се негује и посебно поштује култ старих људи, замењује се, испрва постепено а касније све снажније, самосталним обликом егалитарне породице у којој су брачни другови равноправни а деца пуноправни чланови. Тај процес измене у социјалној структури породице и њеној правној организацији био је непосредна последица измењених привредних односа у којима се производња из затворених породичних оквира пренела на отворене захтеве тржишта. Мушкарца (отац породице), а затим и жена напуштају несавршене и превазиђене облике породичне производње и укључују се у нови облик модерног индустријског привређивања. За стопама својих родитеља убрзо су кренула и њихова деца укључујући се непосредно у производњу или припремајући се кроз организован процес образовања за нешто каснију али и ефикаснију привредну активност. Породица на овај начин више не производи добра, она се сада служи робом која се ствара у индустријским гигантима и пољопривредним комбинатима. Њена функција је тиме измењена. Породица постаје основна и носећа потрошачка јединица. На

овај начин, од некада директног произвођача, породица постаје само фактор који утиче, ако не непосредно а оно посредно, преко механизма тржишних односа (обима потражње и висине понуде), на раст и смер производње, као и на њен квалитет и и општи привредни просперитет.

Међутим, ова историјски измењена социјална мисија брака као и промењена привредна функција породице није у битноме изменила присутни привредни менталитет унутар породице нити је умањила потребу за једним перманентним ангажовањем да се потрашачке потребе породице доведу у склад са прибављеним новчаним могућностима. Сигурно је да су потребе чланова породице субјективно одређене, а да су средства за задовољавање тих потреба објективно дата. Другим речима, експанзија потреба може добити сасвим крајње, необуздане и неконтролисане размере, док се извор новчаних средстава за њихово подмирење обично своди на тачно одређене оквире. И ова противречност између жеља и могућности, осећаја опште пролазности, филозофије хедонизма, дневног максималног ужитка и потребе за елементима прагматског приступа стварности у коме доминира и дугорочнија визија живота, мора наћи своје адекватно разрешење у самом браку и породици. У том контексту, треба приметити, да што се успешније ова противречност разрешава, то се стварају и све сигурнији основи брачне стабилности и породичне хармоније. Способност да се потрашачке амбиције чланова породице пре свега утврде, затим реално оцене, а потом поступно и по утврђеном систему непосредно остваре, респектујући и општу равнотежу присутних интереса, основни је услов да породична јединица постане не само егзистентни фактор једне социјалне средине, већ и снажан привредни чинилац у општим тржишним кретањима.

На први поглед, може се рећи, да постоји битна методолошка разлика у вођењу општих новчаних послова између привредне организације, банкарске службе и државних финансија с једне стране и породичног домаћинства с друге стране. Та разлика у приступу новчаним проблемима и општим привредним трансакцијама, по овој привидности утисака, највидљивија је у систему опште материјалне евиденције, књиговодствене контроле, политике фондова, инвестиционог ангажовања, планске концепције, буџетске политике, кредитног режима и отплате зајмова, једном речи у општој физиономији економске политике која се креира у њеној ужој димензији или најширим оквирима. Може се констатовати да је у стварању и реализацији овог бројног сплета различитог, одвојеног и међусобно повезаног привредног и финансијског инструментарија присутна и научна метода, а у сваком случају једна висока стручна оцена и редовно праћење од зато позване социјалистичке службе. Међутим, у породичним оквирима као да ти моменти нису присутни, као да је све препуштено једној сретној импровизацији или чистој привредној интуицији. Чланови породице не воде своје домаћинство научним методама, не сусрећу се са поме-

нутим привредним инструментима, нису изложени специјалистичкој и стручној контроли и ревизији, немају посебну службу за вођење финансијских послова, нити су кадровски припремљени да решавају текуће и опште привредне проблеме домаћинства у складу са захтевима једне рационалне економије.

Но, треба одмах рећи, да је та различитост заиста само привидна. Суштинске разлике у основи нема. Однос према стицању, руковању и коначном пласирању новца у принципу је исти. Инструменти једне рационалне привредне политике присутни су и приликом вођења породичног домаћинства. Систем евиденције и контроле се практикује на врло сличан начин. Због тога разлика у обиму новчаних кретања не доводи и до разлике у методи управљања и одлучивања новчаним средствима. У браку су присутни буџетски инструменти са утврђеним партијама и позицијама. У браку се води инвестициона политика (набавка стана, зидање куће, прављење викендице), затим политика амортизације домаћих средстава за справљање и одржавање хране (електричне пећи, фрижидера), за успостављање чистоће (машине за прање веша и судова, усисивача за праšину), за обезбеђење зимског грејања (пећи на нафту, угљ, струју, радијатори), за одржавање превозних средстава (аутомобила, скутера, бицикла) и одржавање хигијенских услова у просторијама у којима се борави (оправка стана, маалање, тапаирање, чишћење паркета, постављање тапета). У браку се одвајају средства за општи стандард (набавку књига, телевизора, телефона, радија, грамофона, магнетофона, камере, фотографских апарата, одлазак у позориште, биоскоп, музичке и фестивалске приредбе, за путовање по земљи и иностранству, за одлазак на годишњи одмор и недељне викенде), а води се и кредитна политика (одлучује се о узимању новца на зајам са припремом плана за враћање, посуђује се свој новац другојме за неопходне потребе). У браку се стварају резервна средства за непредвиђене интервенције (утицај више силе, неочекивана прекорачења у инвестицијама због изненадног пораста цена, трошкова живота, болести, смрти, трошкова породичне репрезентације). Исто тако у браку се води и одређена политика са ванредно стеченим приходима, каматама од уложеног новца на штедњу, распоређују се средства са жиро рачуна и води одређена политика са стеченим девизама. Једном речи, у породичном домаћинству одвија се исти привредни живот који карактерише и пословање привредних организација у целини. Три основне компоненте привредног процеса присутне су и у економској основи породичне заједнице. Производња, која карактерише већину привредних организација, изједначава се са стицањем новчаних средстава у породици, односно производњом животних намирница и стварањем сточног фонда у сеоском домаћинству; политика планирања у управљању формираним фондовима истоветна је са концепцијом руковања и расподеле новчаних износа унутар породице; и најзад, систем ангажовања средстава који има не само економске стимулансе

већ и правне (статутарне) оквире, поклапа се суштински са политиком трошења зарађених средстава која је присутна у породичној заједници и која је у истој мери одређена законима економског планирања и правним оквирима режима заједничке имовине.

Лично нам је познато да се многа породична домаћинства воде на готово научној основи. Приход и утрошак новчаних средстава подвргнут је потпуној евиденцији; води се дневна, недељна, месечна, шестомесечна и годишња анализа обима прихода и величине расхода; књиговодствена документација и контрола се одвија ефикасно; краткорочна и дугорочна планирања се редовно конципирају; служба фондова се дисциплиновано води са могућим позајмљивањем и преливањем средстава али и са обавезним враћањем и успостављањем пређашњег књиговодственог стања; и најзад, на крају сваке године доноси се завршни рачун породичног домаћинства који се критички оцењује а затим усваја.

Но, треба приметити, и на томе посебно инсистирамо, да се и у осталим породичним домаћинствима градског или сеоског типа, у којима се не води овако педантна, стручна и готово сасвим егзактна породична финансијска политика, заузима сасвим одређен став према новчаним проблемима брака у коме доминира врховни привредни принцип да обим расхода мора бити усклађен са висином прихода. Бракови у којима се не води рачуна о овим основним захтевима једне здраве (сређене и стабилне) економије, западају у материјалне тешкоће које врло често доводе до кризе у односима брачних другова (што одговара сукобима у колективу) и до коначног распада брака и породице.

О присуству начелно истих принципа приликом одређивања буџетске политике једне породице и буџета једне државе, односно финансијског плана једног предузећа, можемо се најбоље уверити ако се послужимо идејама и поставкама познатих америчких социолога и психолога Џадсона и Мери Ландис. По њима се вођење и извршавање домаћег буџета заснива на четири основна принципа:

а) По првом принципу, идеја и сврха домаће буџетске политике мора се заснивати на концепцији разумне расподеле прихода, а не на захтеву уштеде по сваку цену. Породица у којој доминира култ новца, у којој су новчане вредности циљ по себи, сврха сваке акције, стална и интимна преокупација свих или већине чланова, у којој постоји идолатрија и фетишизација материјалних добара, налази се у крајњој линији на најбољем путу да доживи свој слом. Нервна напетост, чести сукоби, руинирано здравље, недостигнут циљ упркос постојања средстава, готово су редовна патолошка слика овакве породице. Циљ је буџета да се уравнотеже расходи и приходи а не да се грубо наруши та равнотежа у једном или другом правцу.

Исти је случај и у ширим привредним установама и финансијским асоцијацијама. Предузеће које троши више него што привређује на добром је путу да доживи привредни крах. Држава, у којој је потрошња у несразмери са производњом, ствара објективне услове за ширење инфлационих тенденција (тврди се да се нешто слично одиграва данас и код нас јер је потрошња скоро два пута већа од укупног обима производње). Но, у исто ће стање запасти и предузеће које ствара добре приходе али их не улаже у благовремену реконструкцију производње и стимулативну политику личних доходака проводећи неодређену, недефинисану и апстрактну политику рестрикције и штедње. Паралишући своју производњу која се не заснива на редовном праћењу технолошких измена, предузеће ће нужно стагнирати (иако је у финансијској активи која ствара успављујућу илузију) и неће бити конкурентно способно ни на домаћем а још мање страном тржишту. У оваквим привредним околностима непласирани новац обично значи пласирани губитак.

Са становишта рационално вођеног буџета, исти ови принципи изражени у неорганизованом и стихијном стварању великих државних прихода не сматрају се нормалном појавом. Овакви неконтролисани приходи обично су последица неразумног захватања од привреде и могу имати само штетне последице. Привреда у оваквој држави је пренапрегнута, разбијена, децентралисана, лишена обртног капитала, презадужена, са старелом производњом и инфлационистичким тенденцијама. Неке од ових момената можемо наћи и у нашој тренутној привредној ситуацији коју карактерише, поред осталог, и запажени вишкови у савезном и републичким буџетима. Због тога, да би настали нормални, стабилни и економски стимулирани односи у привреди као и нормални, мирни и сређени односи у браку, принципи једне здраве и уравнотежене буџетске политике морају бити обострано респектовани.

б) По другом начелу, домаћи буџет, као основа материјалне стабилности брака, мора се заснивати на еластичним и динамичним принципима. У буџету не треба видети један идеал и за увек фиксиран план кога се треба тврдоглаво, неопортуно и чврсто држати у свим ситуацијама. Другим речима, породични буџет објективно не представља крути и непопустљиви систем класификације предвиђених издатака који не допушта гипка и рационална прилагођавања императиву тренутка. Због тога, треба истаћи, да је буџет концепцијски само један облик „експерименталне процене“ узајамних прихода и расхода, а методолошки само начелни инструмент за „интелигентно вођење домаћинства“. У оваквом приступу буџету треба тражити и објашњење за усклађене односе брачних другова при формирању новчане политике домаћинства. На супрот томе, брак у коме овај принцип није присутан, обично запада у честе кризе и сукобе јер није у стању да своје материјалне захтеве прилагоди тренутним потребама. Није мали број бра-

кова у којима брачни другови готово гладују, у којима су лишени основних добара за нормално вођење свакодневног живота да би остварили дугорочне амбициозне планове кључних домаћих инвестиција. Брачни друг, чији је нервни систем и здравствено стање нарушено под притиском крутих домаћих буџетских принципа, обично тражи излаз из оваквог стања напуштањем брака.

Исти је случај и у привреди, односно буџетској политици државе. Крупни буџетски принципи, чије се остварење условљава испуњавањем планираних програма, доводе до тога да су грађани лишени кључних добара који чине саставне елементе нормалног друштвеног стандарда (одлази се на месец, али се оскудева у ципелама). Уместо да се у кључним моментима изврши психолошко растеређење кроз одговарајућу буџетску интервенцију, од грађана се захтевају још веће жртве, стезање каиша и нова одрицања. Објективно, оваква буџетска догматика може довести до озбиљног политичког незадовољства (као и у браку до дубоког неслагања и сукоба) праћеног отвореним штрајковима, обуставом рада или притајеним револтом.

ц) По трећем начелу, присуство буџета у породици, његово стварање (конципирање) као и непосредно извршење (реализација домаће финансијске политике) ствара позитивну и корисну навик у код брачних другова да споразумно и у „демократској клими“ расправљају о свим новчаним проблемима. Брачни другови који не могу да постигну споразум о управљању и располагању новчаним средствима, који теже да један другом наметну своју концепцију о руковању новцем и који имају различите погледе на вредност и улогу новца у друштву, нису објективно у стању да консолидују своје брачне односе. На супрот оваквог браку, финансијска политика брачних другова, која се заснива на њиховом обостраном разумевању, доброј вољи, узајамној попустљивости и осећају пуне узајамне равноправности, обично доводи до задовољних и срећених односа у браку.

Исти је случај и у једној држави а поготово федеративној. Буџет у коме нису у одређеним позицијама репрезентовани интереси федералних јединица и заосталих подручја, који није створен у демократској клими уважавања свих примедба, који није резултат једногласних хтења равноправних учесника или бар њиховог компромиса, може довести до озбиљних политичких потреса, до активирања националистичких тежњи, до просторне неусклађености у економској политици и до развијања једне привредне гране на рачун друге.

д) И коначно, по четвртог захтеву, породични буџет мора бити резултат реалног планирања могућих прихода и неопходних издатака. Због тога, брачни другови који покушавају да спроведу у дело један теоријски савршено замишљен буџет али који не одговара конкретној ситуацији у којој се налазе, наћиће се у раскораку између својих нереалних хтења и стварних могућности. Као непосредна последица оваквог стања, у

животу брачних другова може настати однос неповерења, узајамног пребацавања и сталног оптуживања за тешкоће материјалне природе. Човек који живи у очекивању да се постављене замисли остваре у догледној будућности, тешко се суочава са сазнањем да су процене и прорачуни били нереални и нетачни. Концепције које су уместо егзистентних контура добиле имагинарну визију илузије, обично се одбијају као сопствене погрешке и пребацују на другог као израз његових неспособности и одсуства смисла за реалност. Због тога су у оваквом браку сукоби неминовни. И што је разочарење због недостигнутог циља веће, утолико су раздор и нетрпељивост између брачних другова озбиљнији и тежи.

Исти је случај и приликом конципирања буџетске политике у једној држави или финансијског плана у привредној организацији. Нереално постављене буџетске амбиције и исфорсиране концепције финансијске политике предузећа објективно доводе до прекорачења стварних привредних могућности унутар једне државе, односно у оквирима конкретне привредне организације. Нереално планирање или исувише велике инвестиционе амбиције које се не могу да покрију из резултата редовне производње и опште привредне активности доводе до стагнације у економским кретањима, неликвидности у међусобном плаћању као правној последици општег кризног застоја, и коначно, као израз опште економске немоћи, до штампања нове оличине новчане масе у тежњи да се непривредним средствима покрију привредни губици и прекорачења у планираним инвестиционим захватима и на тај начин, инфлационим мерама, субјективно дочара илузија богатства у објективном стању општег осиромашења и привредне декаденције.

Из овог што смо изнели, остављајући овом приликом по страни многе друге моменте који су у директној или индиректној вези са проблематиком коју разматрамо, верујемо да се може закључити о постојању принципијелно истих начела који доминирају при одређивању новчане политике у једном брачном или породичном домаћинству, и финансијске, односно буџетске политике једне привредне организације, друштвених установа и државе у целини. У том смислу, опште законитости које одређују претпоставке за ангажовање новца у браку и породици су идентични са начелима која постављају услове за пласирање тог истог новца у ширу привредну активност.

Др Михаило Митић

СУБЈЕКТИВНО ПРАВО У СОЦИОЛОШКИ ОРИЈЕНТИСАНОЈ ТЕОРИЈИ ЛЕОНА ДИГИЈА

Леон Диги спада у ред истакнутих конституционалиста прве четвртине XX века.¹ Заслугом Есмена и Дигија француска наука уставног права достигла је висок ниво и стекла углед у светским размерама. За име Леона Дигија везано је ново схватање основа и смисла права. Он се сматра оснивачем солидаристичке правне школе, једне варијанте социолошког схватања права. Стекао је велики број присталица, али и оштрих критичара. Извршио је револуцију у дотадашњим схватањима о низу значајних питања.² Желео је да се обрачуна са традиционалним појмовима као што су сувереност, јавна власт, приватно и јавно субјективно право, истичући да су то фикције. Наместо ових традиционалних појмова савремену државу карактерише тзв. „јавна служба” (*la notion service public*) односно појам „социјална функција”. Гледишта Леона Дигија, без обзира на своју прихватљивост, се не могу заобићи у правној науци. У овом раду нашу пажњу привлачи Дигијево схватање субјективног права. Највећи број писаца Дигија сматра негатором субјективног права. Нама се чини да је овакав закључак претеран. Покушаћемо да покажемо да се ради о неспоразуму, пошто је Диги био противник само природних субјективних права.

I

Леон Диги се сматра великим противником традиционалних теорија о субјективном праву. Он је нарочито противник природноправне доктрине којој је у тренутку њене обнове задао тежак ударац. Школа природног права „систему јавног права државе” ставља насупрот „субјективно право појединца”.³ Појединац поседује неотуђиво и незастариво природно право које претходи држави и које је од ње више. У односу на природно право држава је инструменталног карактера. Она постоји ради обезбеђења заштите човекових личних права.⁴ Писци Декларације мислили су да су створили „вечите догме”.

¹ Леон Диги је рођен 4. II 1859. године у Либурну (Жиронда), а умро 18. децембра 1928. у Бордоу. Научни степен доктора наука стекао је 19. јуна 1882. За професора уставног и административног права постављен је 4. априла 1892. Декан Правног факултета у Бордоу постао је 1919. године.

² Од важнијих радова Леона Дигија бележимо: *L'Etat, le droit objectif et la loi positif* (1901), *L'Etat, les gouvernants et les agents* (1903), *Manuel de droit constitutionnel* (1907), *Le droit social le droit individuel et les transformations de l'Etat* (1908), *Les transformations générales du droit privé depuis le code Napoléon* (1912), *Les transformations du droit public* (1913), *Traité de droit constitutionnel*, 2. éd. (1919—1925), *Souveraineté et liberté* (1920), *Le pragmatisme juridique* (1923), *Leçons de droit public général* (1926) и *Traité de droit constitutionnel*, 3. éd. (1927).

³ В. А. Диги: *Преображај јавног права*, превод. — Београд, 1929, с. XIV.

⁴ Исто, с. XIV. Чл. 2 Декларације права из 1789. гласи: „Циљ је сваке политичке заједнице очување природних и незастаривих права човека”.

Законодавци и правници „свих времена и свих земаља” треба да побу од њих, извлачећи логичке закључке и примењујући их у пракси. Диги верује да је „распадање” система школе природног права очигледно и оправдано, пошто су његове основне идеје — сувереност државе и природно право појединца пред потпуним ишчезавањем. Садашњи правни системи су прожети позитивизмом. Њихову основу нити могу, нити треба да представљају такви „метафизички појмови” какви су сувереност и природно право индивидуе. Диги сматра да је угаони камен природноправне доктрине — човек појединац, пуки производ духа. Човек је по својој природи „друштвено биће”. Отуд он не може да поседује никаква субјективна природна права. Уколико појединац поседује права, она могу потећи само из друштвене средине. Друштво је претпоставка права. Диги увиђа значај индивидуалистичке доктрине истичући да је она омогућила прогрес, правно ограничавајући државну власт. Ипак, он је одбацује пошто представља „чисто вербални израз” који може да прихвати само верник, а не научни радник, јер је „лишена сваке научне вредности”⁵.

У свом најзначајнијем делу *Traite de droit constitutionnel*, које представља својеврсну синтезу Дигијевог стваралаштва, Диги доста простора посвећује анализи и критици традиционалних схватања о субјективном праву. Диги сматра да уколико субјективно право уопште постоји, оно може бити само „моћ воље која подразумева субординацију једне људске воље људској вољи титулара те моћи”⁶. Субјективно право, дакле, подразумева „супериорност једне воље над једном другом вољом”. Оно је, уколико уопште постоји, „извесно својство људске особе.” Критикујући изложено схватање субјективног права Диги истиче да у друштву постоје само „потпуно једнаке воље”. Нема тог субјекта који би имао такву моћ да установи „хијерархију воља” да извесном бићу да такав карактер на основу кога би овај могао другима да намеће своју вољу. Нехватљиво је да је појединац у односу на „нормативни закон” носилац субјективног права. Нормативни закон, сматра Диги, натерује појединце да врше извесне радње, или да се од њих уздржавају. Прилагођавање појединца нормативном закону узрокује у неким случајевима извесну корист за друге субјекте. Одавде се, међутим, не може извести закључа да се ту ради о субјективним правима. Ту не постоји никаква „супериорност воље”, која се восталом не може ни схватити без удела „натприродне снаге”. Диги сматра да је, просто, у питању „ситуација” у којој се налазе појединци која „директно проистиче из саме примене правне норме”. Ову ситуацију карактерише опшност и сталност. Она се паралелно мења са објективним

⁵ V. L. Duguit, *Traité de droit constitutionnel*, III édition, Tom I. — Paris, 1927, p. 208.

⁶ Исто, с. 217. „Постојање субјективног права подразумева субординацију воља, супериорност једне воље над другом, стварну моћ појединца над једним другим појединцем”.

⁷ V. L. Duguit, н. д., с. 219.

правом. Негирајући постојање субјективног права у смислу „моћи својствене једној вољи да се као таква наметне једној другој вољи” Диги признаје егзистенцију „субјективног елемента правног поретка” под којим подразумева „индивидуални карактер права”⁸. Правна норма је, вели Диги, истовремено „друштвена и индивидуална”. Њена друштвеност се огледа у њеном „пореклу”, а индивидуалност у њеној „примени”. Правна норма упућује појединцима „наредбе или забране” ограничавајући им „сферу деловања” и одређујући „њихове међусобне односе”. Али, ту није у питању субјективно право, већ правна ситуација, која је, исто као и правна норма, објективна и општа. Према томе, као полазна тачка у анализи мора се узети објективно право. Ако се, међутим, тако поступи онда субјективно право постаје логички немогуће. Субјективно право, посебно постаје апсурдно ако се пође од схватања правне норме као свесно прихваћеног правила понашања за које појединци једне друштвене заједнице верују да је неопходно да буде санкционисано „колективном принудом”¹⁰. Ако се пође од схватања субјективног права као својства људске воље, онда је питање карактера субјективног права нерешиво, пошто није могуће сазнати „интимну природу људске воље”¹¹.

II

Дигијево гледиште о субјективном праву, као усталом и цела његова доктрина, изазвало је жив интерес како у Француској, тако и у другим земљама. Диги је стекао велики број присталица, али и оштрих критичара, који су у нападима ишли толико далеко да су Дигијевој теорији оспоравали сваку вредност. Poleмика је нарочито била оштра између два светска рата. Интерес за Дигијево дело је опао после другог светског рата, али се у озбиљној расправи Диги ни данас не може заобићи.

Дигију се, најпре, приговара да је створио такав појам субјективног права какав у стварности не постоји, приписујући га, ипак, представницима традиционалне доктрине, па се против тао конструисаног властитог субјективног права бори доказујући да је субјективно право једна фикција и производ метафизичке имагинације човека¹². Зато је Дигијева критика субјек-

⁸ Исто, с. 223. Како „никада није било доказано” и како „није у људској моћи” да установи „прелаз од објективног према субјективном праву” с једне стране, а како је, опет, „немогуће прихватити” мишљење по коме „субјективно право претходи објективном”, Диги изводи закључак да је субјективно право у ствари само „химера” (с. 221).

⁹ V. L. Duguit: н. д., с. 224.

¹⁰ Исто, с. 297. Путем овако схваћене правне норме није могуће да се извесним лицима да једна претендована супериорност” воље, која је „украшена именом субјективно право”.

¹¹ Исто, с. 16. Има ту, вели Диги, „један момент” који се налази ван домаћаја човековог „опажања и посматрања”.

¹² В. Ч. Марковић: *Digieva pravna teorija* (Одштампано из Књижевног севера); — Суботица, 1917., с. 9.

тивног права само „борба против уображеног непријатеља”, напад и обарање властите конструкције субјективног права. Мислимо да је овај приговор озбиљне природе и да је у основи тачан. Остављајући на страну Дигијеву критику природних субјективних права, која је сасвим оправдана, пошто природна субјективна права заиста и не постоје, мислимо да је Диги, пре свега, представницима вољног схватања субјективног права непотребно стављао на терет мисли које иначе у вољном схватању субјективног права нису садржане.¹³ Термини „моћ” или „владавина воље” у дефиницији субјективног права употребљени су у смислу „правног овлашћења”, у смислу дакле заповести упућене другим лицима а не у значењу психолошке воље. Зато није оправдано да се вољи придаје „метафизички карактер”. Помоћу тако схваћене воље Диги је преобразио карактер субјективног права у оној мери која му је била потребна за порицање субјективног права. Воља, међутим, као појам кога употребљава правна наука спада у област науке, а не метфизике. Пошто воља представља очигледну реалност Диги је прогласивши је метафизичким појмом учинио „озбиљну недоследност” према властитој доктрини¹⁴. Међутим, Диги се кад му је то потребно користи појмом воље стављајући је „у основ своје субјективне правне ситуације”. Стога се поставља питање како је могуће да воља буде „метафизички појам” само када се ради о субјективном праву, док у случају субјективне правне ситуације она то није¹⁵. Двосмисленост израза „воља” је завела Дигија као и многе критичаре вољног схватања субјективног права. Ако се, међутим, реч „воља” и појам субјективног права употребе у смислу у коме их Диги употребљава и критикује, онда је заиста субјективно прво једна логична немогућност.

Дигију се, затим, приговара да је појам својина — функција логички противуречан појам¹⁶. Ако се својина схвати као субјективно право, онда њу треба да карактеришу воља, интереси и иницијатива титулара права својине. Друштвена функција, међутим, искључује све те елементе, пошто носилац друштвене функције треба, пре свега, да води рачуна о друштвеним интересима. Својина не може у исто време да буде и право и друштвена функција. Уколико је право, утолико не може бити друштвина функција. И обрнуто, уколико је својина друштвена функција, она не може да буде право. Јер друштвена функција

¹³ О вољном схватању субјективног права види наш рад *Voljno shvatanje subjektivnog prava*. — Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, св. IV/1970, с. 269—280.

¹⁴ V. O. Jonsescu: *La notion de droit subjectif dans le droit privé*. — Paris, 1931, п. 38.

¹⁵ Исто, с. 38—40. Воља је заиста, вели Јонеску, „неопходан елемент субјективног права” пошто представља „средство помоћу кога човек постиже своје циљеве” остварујући „интерес који закон сматра потребним за развитак човека”. Међутим, „чиста воља празна од свих циљева које треба постићи је бесмисао”. Јонеску верује да је због запостављања идеје интереса настала „неравнотежа” између воље и интереса која је повукла за собом „фаталан пад субјективног права”.

¹⁶ В. Ж. М. Перић: *О школама у праву*. — Београд, 1921, с. 30.

није ништа друго до обавеза. Субјективно право и правна обавеза као две различите „енергије” испољавају се на супротан начин, што доводи до међусобног паралисања.¹⁷ Ако се стане на гледиште да је приватна својина као субјективно право штетна, онда је треба елиминисати из правног поретка. На исти би начин требало поступити и са осталим субјективним правима, уколико се сматра да су у супротности са циљевима друштва. Тако би сва субјективна права била замењена са правним обавезама. Основ оваквим променама се налази у „идеји алтуризма” која се, међутим, не подудара са идејом солидаризма. Идеја солидаризма се налази између алтуризма и егоизма, па је као сваки „средњи или прелазни појам” недовољно јасна, непрецизна, чак, „магловита”¹⁸. Чини нам се да се на овај начин погрешно тумачи Дигијево схватање. Сводећи својину на друштвену функцију Диги је није изједначио са дужношћу. Између друштвене функције и дужности не може се ставити знак једнакости. Анализа својине у Дигијевој теорији је анализа са гледишта *de lege ferenda*. Из Дигијеве доктрине проистиче да је својина у ствари надлежност тј. у исто време субјективно право и правна обавеза. Носилац својине има овлашћења према трећим лицима, али и обавезу према заједници. Ова обавеза проистиче из принципа солидарности. Својина треба тако да се користи како би биле задовољене и социјалне потребе. Диги је као жестоки противник индивидуалистичких концепција и атомизираних привреде био за каналисање коришћења субјективних права, за њихово релативизирање, као би се вршењем субјективних права, поред индивидуалних, на најбољи начин могле да задовоље и друштвене потребе.¹⁹ Стога нам појам својина — функција, ако се узме у овом смислу, у коме мислимо да га користи и Диги, не изгледа противуречан. Иначе, Диги није био против субјективних права, па ни против права приватне својине, већ за њихово каналисање и социјализацију, за промене које већ развијени капитализам делимично омогућава.

Истиче се да Диги и поред жеље да одстрани појам субјективног права из правне науке ипак није могао да га мимоиђе, већ га је назвао само другим именом — субјективном правном ситуацијом.²⁰ Ова замена, пак, не представља никакво научно унапређење. Она је потпуно неоправдана.²¹ Мислимо да је и овај приговор основан. Диги није успео да елиминира појам субјективног права из правне науке. Он се обрачунао само са

¹⁷ Исто, с. 30.

¹⁸ Исто, с. 30.

¹⁹ В. Б. Тасић: Значај Леона Дигија. — Архив за правне и друштвене науке, XXXV/1929, с. 243. Б. Тасић оправдано истиче да је Диги „истакао релативан карактер субјективних права, као једне слободе или моћи, додуше дате у индивидуалном интересу, али само у једном систему односа, у друштвеној заједници истовремено са другим грађанима и у граници колективних интереса.”

²⁰ В. О. Јонеску, н. д., п. 26.

²¹ В. Ч. Марковић, н. д., с. 10. „Ако је „нереално субјективно право” зар је реална „субјективна правна ситуација” и зар „субјективна” правна ситуација не имплицира субјект те ситуације”?

природним субјективним правима. Међутим, позитивна субјективна права постоје. Диги је у ствари указао на неоснованост употребе термина „субјективно право“ који асоцира на дуализам објективног и природног права. Поред позитивног права никакво друго право не постоји. И ту је Диги у праву. Субјективно право и правна обавеза су, како Диги каже, услови примене објективног права. Објективно право се примењује на појединце који се налазе у субјективној правној ситуацији. Међутим, треба да се одреди шта је активна субјективна правна ситуација. Ако се она појмовно одреди добиће се дефиниција истоветна са појмом субјективног права. Диги истиче да су правне ситуације „објективним правом дата правна средства која теже да гарантују појединцима извесне бенефиције...”²² Та објективним правом дата правна средства већина писаца назива субјективним правом. Диги само избегава израз „субјективно право”. Али он признаје постојање правних средстава која су услов примене објективног права. Уосталом и сам Диги на више места употребљава чак и речи „субјективно право” и „субјект права” у свом научном систему, иако се против тих израза (не и исправно схваћених појмова!) бори. Дефинишући уставно право Диги истиче да оно „обухвата скуп правила” која регулишу „унутрашњу структуру државе”, „њену организацију”, „границе њених права” и „обим њених обавеза”²³. Говорећи, пак, о синдикалном покрету Диги верује да он означава „припремање организације социјалних класа” чији је циљ стварање „дефинитивне правне структуре” друштвених класа у смислу конституисања „серије узајамних моћи и дужности”²⁴. Најзад, Диги сматра да би заинтересованим лицима требало „резервисати право” оспоравања аката „на који се држава позвала” и чак им дати накнаду штете „за пренагљено извршење од стране јавних органа.”²⁵ Стога је наш закључак да се Диги неоправдано сврстава у негаторе субјективног права, Диги је само противник природних субјективних права, као и неправилног коришћења позитивних субјективних права, јер је таква употреба у супротности са друштвеном солидарношћу. Уместо термина „субјективно право” употребљава израз „субјективна правна ситуација”. Између нашег и Дигијевог схватања разлика је у томе што ми дефинишемо субјективно право с обзиром на његов састав и функцију²⁶, те се тако добија структурално-функционална дефиниција субјективног права, док је Дигијево схватање субјективне правне ситуације инструменталног карактера. По нашем мишљењу субјективно право је форма примене објективног права, а по Дигијевом средство.

²² V. L. Duguit, н. д., с. 307.

²³ V. L. Duguit, н. д., с. 542.

²⁴ Исто, с. 510. Диги употребљава изразе „активни” и „пасивни субјект” правне ситуације.

²⁵ Исто, с. 549.

²⁶ В. наш рад *Рокушај дефиниције субјективног права*. — *Анали Правног факултета у Београду*, 1/1966, с. 80—92.

Постоје разлике у основи Дигијевог дела, посебно учења о субјективном праву. Једни истичу да је Дигијева доктрина социјалистичка односно колективистичка, пошто она предлаже замену индивидуалистичког, буржоаског друштвеног уређења колективистичким.²⁷ Овакав закључак се изводи на основу Дигијевог учења о својини — функцији (*propriété — fonction*) односно својини — намени (*propriété — attribution*) која треба да замени својину — право (*propriété — droit*). По другима, Дигијева теорија је идејни израз промена у модерном капитализму, потискивања принципа слободне конкуренције и неограниченог индивидуализма. Али његова теорија није критика буржоаског друштва са позиције пролетаријата, већ са становишта „диктатуре финансијског капитала“²⁸. Стога Дигијева доктрина има изразито реакционарну улогу, пошто се њена друштвена функција састоји у апологији савремене империјалистичке државе²⁹ и у одбрани од ње примењиваних метода, посебно за време првог светског рата²⁹. Најзад, по трећима, Дигијево учење о субјективном праву има две функције³⁰. С једне стране, њиме се оправдава „офанзива империјалистичке реакције“ пре свега на политичка права и слободе радних људи. С друге стране, Дигијева доктрина представља „демагошки покушај“ да се активност приватних власника прикаже као корисна функција, како би се стекао утисак да капиталисти нису носиоци субјективних права, већ правних обавеза које испуњавају „у интересу друштва“.

Прво схватање је претерано, јер сам Диги, и поред одређених ограда, није био против приватне својине. Он на једном месту изричито истиче да „није никада рекао“ и да није „никад написао“ да „нишчезава приватна својина“³¹. Модификује се само „њена совијална заштита“. Али приватна својина „остаје заштићена“ противу свих насртаја, макар они долазили и од „јавне власти“³². Према томе, Диги није био за укидање капиталистичког друштвеног уређења, већ за промене унутар тог си-

²⁷ В. Ж. М. Перић: *L. Duguit-eva gledišta o subjektivnim pravima*. Поводом њихове анализе од стране Октавијана Јонеску. — Архив за правне и друштвене науке XLVI/1934, с. 364.

²⁸ В. Ј. Б. Пашуканис: *Opšta teorija prava i marksizam*, превод. — Сарајево, 1958, с. 52.

²⁹ Исто, с. 139. Посебно, сматра Пашуканис, Дигијева доктрина покушава да прикрије „основне супротности“ између капиталистичког и социјалистичког друштвеног система „помоћу приватних преображаја грађанског права“. Дајући приватној својини „етикету социјалне функције“ Диги је тако покушао, по мишљењу Пашуканиса, да замаскира „класни карактер приватнокапиталистичке својине“ (с. 52—53).

³⁰ В. С. Ф. Кечечјан: *Правоотношенија в социјалистическом обществе*, Изд-во АН СССР. — Москва, 1958, с. 49. Најзад, „реакционарни значај“ ове теорије испољава „захтеве монополистичког капитала на потискивање средњих и ситних сопственика“ (с. 48).

³¹ V. L. Duguit: *Les transformations générales du droit privé depuis le Code Napoléon*. — Paris, 1912, п. 160.

³² Исто, с. 160.

стема. И други приступ Дигијевом делу је само делимично прихватљив. Дигијево научно дело је на теоријском плану изразило промене у развоју капитализма, у превазилажењу његове либералне фазе. С друге стране, међутим, тешко је прихватити квалификацију да је Дигијева доктрина одиграла изразито реакционарну улогу. По нашем мишљењу, Дигијево учење представља прогрес и са гледишта науке и са становишта друштвеног кретања. Ван сваког је спора да је Диги уношењем социолошких елемената у до тада владајућу нормативну теорију права и правну теорију о држави учинио велику услугу науци. Затим, он је пружио сјајан допринос критици индивидуалистичког (атомистичког) схватања друштва и улоге државе и права³³. Са друштвене тачке гледишта његово учење представља израз победе нових идеја и односа у капитализму. Постојећи систем материјалне производње и општа констелација класних и политичких снага нису омогућавали стварање напреднијих доктрина, односно њихову примену у пракси. Уосталом нелогично је да се очекује од буржоаског теоретичара државе и права да се високо уздигне изнад своје епохе. И Диги је производ свога доба. Чини нам се да је и последња критика претерана. Дигијева доктрина представља израз и оправдање нове фазе у развоју капитализма. Диги је, међутим, био не само убеђени демократа, већ демократа по својим убеђењима. По његовом мишљењу право је оквир и граница свих ствари. Сви су под правом, па и службена лица у државном апарату. Према томе нико, па и највиши државни органи, будући везани правом, не могу да раде произвољно. Стога се не може прихватити становиште да Дигијева доктрина представља ништа мање до „офанзиву империјалистичке реакције” нарочито на политичка права и слободе. Исто тако, тешко је сложити се с оценом да Дигијево учење представља „демагошки покушај” срачунат на обмањивање маса, пошто приватни власници, како истичу неки критичари, не обављају друштвенкорисне функције. По нашем мишљењу, Дигијева доктрина у мери у којој се односи на субјективно право, с обзиром на околности у којој се јавила, је имала изразито прогресиван карактер. Она је, практично, значила односно захтева социјализацију субјективних права, приближавање субјективних права надлежности. С те тачке гледишта посматрано анализа субјективног права од стране Дигија је анализа са становишта *de lege ferenda*³⁴. Стога, постављање идеала,

³³ В. Б. Тасић: *Значај Леона Дигија*. — Архив аз правне и друштвене науке, XXXV/1929, с. 242. Уп. Ж. Борђевић: *О субјективним правима у социјалистичком друштву*. — *Анали Правног факултета у Београду*, 3—4/1963. Наводећи друштвене пропесе који су условили појаву учења о субјективном праву као друштвеној функцији, Ж. Борђевић, идући за Пашуканисом (н. д., с. 110), истиче да су они „израз преживелости капиталистичког система и весник новог социјалистичког друштва” (с. 391). По нашем мишљењу, међутим, Дигијева доктрина је идејни израз преживелости либералне фазе капитализма, а не буржоаског друштва у целини.

³⁴ В. Ж. М. Перлић: н. ч., из Архива за правне и друштвене науке, XLVI/1934, с. 364 и В. Тасић, н. ч., из Архива за правне и друштвене науке, XXXV/1929, с. 249.

наместо анализе с гледишта *de lege lata* не може бити оцењено тако строго као што се чини. Дигијева цела доктрина, а посебно учење о субјективном праву, је надахнута хуманистичким идеалима.³⁵ Зато завршна оцена Дигијевог дела, без обзира на извесне недоследности, мора бити позитивна.

Мр Милијан Поповић

³⁵ Борбе Тасић је правилно истакао да Дигијево научно дело „по целокупној својој садржини и тенденцији, носи карактер једног практичног идеализма и слободног критичког мишљења модерног човека“ (н. ч. из Архива за правне и друштвене науке, XXXV/1919, с. 242).

НЕКА СПОРНА ПИТАЊА ИЗ ЗАКОНА О КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ

Законом о изменама и допунама Законика о кривичном поступку („Службени лист СФРЈ” бр. 54/70) прописано је да неоправдано осуђена лица и лица лишена слободе без основа имају право на накнаду штете која им је тиме причињена (чл. 8.) и предвиђен поступак за остварење те накнаде (чл. 501—505. Нов. ЗКП).

Поменути закон ступио је на снагу 13. XII 1970. године и у току овог релативно кратког периода његове примене, појавила су се у пракси извесна спорна питања, која, по нашем мишљењу, заслужују да овде буду третирана.

Закон је, наиме, прописао када се једно лице сматра *неоправдано осуђеним* и када се сматра да је неко лице *без основа лишено слободе*. О томе говоре чл. 500. и 505. нов. ЗКП. Међутим, и ако су ови прописи јасни, у пракси су, у неким случајевима, наишли на различита тумачења. Појавила су се извесна спорна питања, од којих ћемо навести само нека, и то:

1. Када је једно лице било правноснажно осуђено на казну лишења слободе и ову казну издржало, а доцније, поводом ванредног правног лека — понављања кривичног поступка или захтева за заштиту законитости, у новом поступку, за исто кривично дело буде оглашено кривим и поново осуђено на казну лишења слободе, али је извршење ове казне одложено под условима из чл. 48. КЗ — да ли ово лице има право на накнаду штете;

2. Када је једно лице било правноснажно осуђено на казну лишења слободе и ову казну издржало, а доцније, поводом ванредног правног лека, у новом поступку за исто кривично дело буде оглашено кривим и осуђено на новчану казну — да ли има право на накнаду штете;

3. Шта се подразумева под „делом захтева” и „остатком захтева” у смислу чл. 502. ст. 1. нов. ЗКП, који се могу оства-

ривати тужбом код суда, ако не дође до споразума између оштећеног и органа управе надлежног за послове правосуђа о врсти и висини накнаде;

4. Да ли, у вези са питањем под 3), постоји потпуни и делимични споразум о накнади штете и када, те да ли се овде ради о поравнању међу „странкама”, које искључује могућност вођења спора за „остатак захтева”;

5. Ако је једно лице било у притвору дуже него што износи казна лишења слободе на коју је, по окончању поступка, осуђено — да ли то лице има право на накнаду штете за онај вишак притвора, који није покривен изреченом казном лишења слободе.

У овом чланку покушаћемо да дамо одговор на наведена питања односно да дамо своје мишљење, које би покренуло на размишљање о правилном и једнообразном решавању истакнутих спорних случајева.

Ад. 1). По једном схватању, лице према коме је у поновљеном кривичном поступку изречена условна осуда из чл. 48. КЗ, а које је ранијом пресудом било осуђено на безусловну казну лишења слободе и исту издржало, има право на накнаду штете која му је лишењем слободе причињена. По овом схватању, пошто је према овом лицу изречена условна осуда на казну лишења слободе, оно би се уздржало од вршења нових кривичних дела за време кушње и не би дошло у ситуацију да издржи изречену казну лишења слободе, а по протеку рока кушње, ова би казна чак била и брисана из казнене евиденције у смислу чл. 473. ЗКП. Тиме пак, што је издржало казну лишења слободе, њему је причињена штета, јер за време издржавања казне није привређивало, трпело је психичке патње, нарушен му је углед и оштећено здравље итд. Сва ова штета њему би се морала накнадити, по овом схватању, јер да му је првобитна казна лишења слободе изречена условно тј. да му је изречена условна осуда — како је то учињено новом пресудом, до издржавања казне лишења слободе не би дошло, па ни до оштећења о коме је реч.

По другом схватању, које и ми сматрамо исправним, лицу које је по ранијој пресуди издржало казну лишења слободе, а које поводом ванредног правног лека — понављања кривичног поступка или захтева за заштиту законитости, у новом поступку, буде осуђено на казну лишења слободе и извршења казне буде одложено под условима из чл. 48. КЗ. тј. према коме је изречена условна осуда — не припада право на накнаду штете. Ово са разлога:

Право на накнаду штете због неоправдане осуде, према чл. 500. ст. 1. Нов. ЗКП-а има лице према коме је била изречена кривична санкција или је било оглашено кривим а ослобођено од казне, а доцније је поводом ванредног правног лека, нови кривични поступак против њега правноснажно обустављен или је правноснажном пресудом ослобођено од оптужбе, или је према њему оптужба одбијена.

У случају, међутим, који овде третирамо, лице према коме је изречена условна осуда, не може се сматрати неоправдано осуђеним у смислу напред наведеног законског прописа. Јер: према овом лицу поступак није обустављен, оно није ослобођено од оптужбе нити је према њему оптужба одбијена.

На овај случај не може се применити ни одредба чл. 505. ст. 1 тач. 2. ЗКП. По овом законском пропису: „Право на накнаду штете припада и лицу које је издржавало казну лишења слободе, а поводом понављања кривичног поступка или захтева за заштиту законитости изречена му је казна лишења слободе у краћем трајању од казне коју је издржало, или је изречена кривична санкција која се не састоји у лишењу слободе, или је оглашено кривим а ослобођено од казне”. Из овог законског прописа произилази да лице које је осуђено на казну лишења слободе чије је извршење одложено под условима из чл. 48. КЗ, нема право на накнаду штете, јер му у новом поступку није изречена казна лишења слободе у краћем трајању, нити кривична санкција која се не састоји у лишењу слободе, нити је оглашено кривим а ослобођено од казне.

АД. 2). Питање накнаде штете лицу које је било осуђено на казну лишења слободе и исту издржало, а које је доцније, у новом поступку, поводом ванредног правног лека, осуђено за исто кривично дело на новчану казну, чини нам се да није компликовано и да је законом чак и јасно регулисано.

Наиме, чл. 505. ст. 1. тач. 2. ЗКП изричито прописује да право на накнаду штете припада и лицу: „које је издржавало казну лишења слободе, а поводом понављања кривичног поступка или захтева за заштиту законитости изречена му је... кривична санкција која се не састоји у лишењу слободе...”

У конкретном случају, пошто је наведеном лицу изречена нова кривична санкција која се не састоји у лишењу слободе (новчана казна), оно има право на накнаду штете, која му је причињена тиме што је било осуђено на казну лишења слободе и исту издржало.

Међутим, овде би могло да се постави једно друго питање и то: зашто давати накнаду штете лицу које је коначно осуђено за исто кривично дело, у чему је овде неоправданост о којој се говори у чл. 8. ЗКП.

Неоправданост осуде овде се огледа у томе, што је ово лице услед првобитне осуде заиста претрпело штету. Наиме, оно за време издржавања казне лишења слободе није привређивало, трпело је у затвору психичке патње, његово здравље се у затвору погоршало итд. Да је првобитном пресудом било осуђено на новчану казну — како је то учињено у новом поступку, оно би исто исплатило и било би поштеђено казне лишења слободе. Изречена новчана казна не би му нанела штету коју је претрпело услед издржане казне лишења слободе. У томе се и састоји неоправданост првобитне осуде.

АД 3 и 4). Захтев за накнаду штете мора се претходно поднети републичком односно покрајинском органу управе над-

лежном за послове правосуђа, ради покушаја споразумевања о постојању штете и врсти и висини накнаде (чл. 501. ст. 2. ЗКП). Ако не дође до споразума, оштећени може свој захтев остваривати тужбом код надлежног окружног суда у парничном поступку. Међутим, спорно је како треба тумачити одредбу чл. 502. ст. 1. реченица друга ЗКП, која гласи: „Ако је постигнут споразум само у погледу дела захтева, оштећени може тужбу подићи у погледу остатка захтева.” Шта је то део захтева а шта остатак захтева, да ли може бити речи о потпуном и делимичном споразуму и да ли поравнање међу странкама о делу захтева искључује могућност вођења спора за остатак захтева.

Одговор на наведена питања зависи од тога шта се подразумева под појмом захтева.

По нашем схватању захтев је, у овом случају, акт (поднесак, писмена молба) оштећеног упућен органу управе у коме тражи да му се исплати један или више облика штете претрпљене неоправданом осудом односно лишењем слободе без основа, као што је тужба акт којим тужилац тражи да се туженик обавезе да изврши једну или више чинидби садржаних у тужби.

Према томе, када се говори о деловима захтева, мислимо да се ту ради о разним облицима (видовима) штете као што су: немогућност привређивања услед притвора, изгубљена зарада, губитак службе, бранилачки трошкови, психичке патње у затвору, нарушено или погоршано здравствено стање итд. Сваки од ових видова штете представља, по нашем мишљењу, део захтева. Оштећени може тражити накнаду штете само по једном од ових видова штете или по свима истовремено, зависно од тога какву је и коју штету претрпео.

Ради бољег разумевања, послужићемо се примерима.

Узмимо једног пољопривредника који је био неосновано лишен слободе и у притвору провео 90 дана, па је коначно ослобођен од оптужбе и поднео захтев органу управе у коме је тражио да му се на име накнаде штете исплати по 100 динара за један дан проведен у притвору. Сем овога, ништа није тражио. Орган управе оценио је овај захтев и нашао да се на име накнаде штете може признати само по 50 динара за један дан притвора и ову суму је понудио оштећеном. Уколико оштећени прихвати ову понуду органа управе, споразум је постигнут у потпуности и тиме је поступак окончан. Ако оштећени ову понуду не прихвати, има се сматрати да до споразума није дошло и оштећени може свој захтев у целости да остварује тужбом код надлежног окружног суда. Не би се, по нашем мишљењу, могло сматрати да је закључен делимичан споразум и да се оштећеном исплати по 50 динара за један дан притвора, а да „остатак захтева” — разлику до 100 динара дневно, остварује тужбом код суда. Овакво цепкање захтева, по нашем мишљењу, не би било целисходно, а чини нам се да није ни у духу закона. То значи, да овде не може бити речи о делимичном споразуму односно о делимичној накнади штете.

Међутим, ако је једним захтевом обухваћено више видова штете, ситуација је друкчија. Наиме, ако је оштећени у свом захтеву поставио неколико видова претрпљене штете, на пример: тражио је за 90 дана проведених у притвору 9000 динара, на име бранилачких трошкова 1000 динара, на име изгубљене зараде 4500 динара и на име оштећења здравља 2000 динара, па дође до споразума са органом управе само у погледу накнаде за 90 дана проведених у притвору, онда оштећени има право да остатак свога захтева — бранилачке трошкове, изгубљену зараду и накнаду за оштећено здравље, остварује тужбом код надлежног окружног суда. У овом случају ради се о делимичном споразуму односно о делимичној накнади штете.

Према томе, стојимо на становишту да би се поједини облици штете истакнути у једном захтеву, могли делити и за поједине од њих — у погледу којих није постигнут споразум о накнади, водити спор код суда, а да се један облик штете не би могао делити па га делимично остваривати код органа управе а делимично код суда.

Споразум у односу на један облик штете (напр. у погледу изгубљене зараде, бранилачких трошкова и др.) представља уствари поравнање и због тога је искључена могућност да оштећени и код суда остварује накнаду штете по истом основу, за евентуални вишак захтева. Спор се може водити само о оном делу захтева тј. о оном облику штете у погледу кога није постигнут споразум.

До делимичног признања накнаде штете може доћи у случају реалног стицања кривичних дела. Наиме, ако је једно лице било осуђено на једну казну за више кривичних дела у реалном стицају, па је, доцније, поводом ванредног правног лека, у новом поступку, донета одлука којом је поступак за поједина дела у стицају обустављен или је донета ослобађајућа пресуда или пресуда којом се оптужба одбија — „право на накнаду штете може се односити и на поједина кривична дела у погледу којих су испуњени услови за признање те накнаде (чл. 505. ст. 3. Нов. ЗКП). То значи, да ће се споразумевање између оштећеног и органа управе о накнади штете односити само на дела у погледу којих је накнадно утврђено да је ранија осуда била неоправдана. Посебно је питање да ли ће доћи до потпуног или делимичног споразума односно да ли ће уопште доћи до споразума о накнади штете.

Ад 5). У току кривичног поступка може се десити да једно лице проведе у притвору дуже него што износи казна лишења слободе на коју је коначно осуђено. На пример: у притвору је провело шест месеци а осуђено је на казну затвора у трајању од четири месеца у коју је урачунат притвор. Поставља се питање: да ли ово лице има право на накнаду штете за онај вишак притвора који није покривен изреченом казном.

Одговор на ово питање даје нам чл. 505. ст. 1. тач. 1. ЗКП, према коме право на накнаду штете припада оном лицу које је било у притвору а против кога није дошло до покретања по-

ступка, или је поступак покренут али је обустављен правоснажним решењем, или је правоснажном пресудом ослобођено од оптужбе или је против њега оптужба одбијена. У наведеном примеру, међутим, не ради се ни о једном од ових случајева. Овде се ради о лицу које је било у притвору, али је оглашено кривим и осуђено. Зато и нема право на накнаду штете.

Илија Тодоровић

ЗНАЧАЈ И УЛОГА ВЕШТАКА У СУДСКОМ ПОСТУПКУ

I

Један од најважнијих стадија древних и модерних кривичних поступака је доказни поступак. Међу најразличитијих доказних средстава сва данашња модерна законодавства издвајају и придају посебно место и значај вештачењу, односно стручном мишљењу. Услед рапидног развитка природних наука и технике са једне стране дошло је до нових проблема што судија немајући за то потребно научно-техничко образовање не може сам да реши, а с друге стране отворила се могућност откривању нових доказа и са тиме решавању до јучер још нерешивих чињеничних, а тиме и правних проблема. Овај незадрживи технички напредак баш преко институције судског вештака посредно утиче и на развој правних наука. Но кудикамо лакше је решити проблем природно-научних карактера, јер се тамо истраживања ограничавају и уједно завршавају решењем проблема објективне чињеничне истине, док у правном истраживању (током судског поступка) треба заузети становиште које је у праву од странака. Зато је важно знати улогу и значај вештака у поступку, користи његово специјално — стручно знање, али избегавати полагање у руке вештака и целокупан доказни поступак и са тиме и одлучивање самог конкретног правног предмета.

II

Како сви модерни судски поступци признају установу судског вештака (под разним именима) већина њих и одређује појам и садржину вештачења. Према овима вештак је учесник у поступку, кога поступајући орган (најчешће суд) одређује ради утврђивања чињеница које изискују посебно стручно знање.

Значи, за обављање дужности судског вештака могу доћи у обзир само лица, која располажу са одређеним стручним

знањем и која суд због тога одређује у циљу пружања доказа. Ако у поступку неко стручно лице обавља друге послове, онда се не ради о судском вештаку. На пример, фотограф кото фотографише лице места није вештак, иако обавља чисто не правне — стручне послове.

У историји доказивање путем вештачења први пут се појавило у римском праву на подручју парничног поступка. (Утврђивање гравидности жена при разводу, утврђивање неспособности за служење војске, вештачење рукописа итд.) У римском кривичном поступку вештачење се појавило са извесним закашњењем с обзиром на релативну неразвијеност кривичног права према грађанском. У прво време вештак се спомиње међу сведоцима, тек касније се издвојио од те мере да њихова изјава према речима Бартолусу више је била судска одлука но сведошки исказ.

У средњем веку вештачко мишљење није имало већег значаја с обзиром на формалистичког доказног система и дошли су до изражаја у незнатном обиму, углавном код констатовања узрока смрти.

У англосаксонском праву вештак је одавно познат. Према првобитној широкој примени те институције касније су знатно ограничили њена овлашћења. У енглеском доказном поступку у то време није се могло поставити на пример, питање вештака и тражити његово мишљење (на супрот од сведока).

Ова опрезност је резултирала с обзиром на одлучујућу улогу пороте која је била састављена од лајичких елемената. Новија времена међутим, захтевала су промену овог догматичког становишта, што је успела први пут у америчкој судској пракси. По овом новом становишту дозвољава се излагање и вештачког мишљења, (извођење закључака) али само у случајевима када је природа ствари захтевала посебну верзираност са којом поротници нису располагали.

На супрот становишту енглеског права, француски кривични поступак поклања пуно поверење према вештацима. Већ инквизиторски кривични поступак по закону од 1670. године дозвољава на предлог оптуженог наступ тзв. контролног вештака (другог лекара). Међутим, вештачко мишљење још тада није добило место међу признатим доказним средствима. Почетком XIX века вештак је већ опште признат учесник у поступку и његово мишљење ужива доказну снагу.

У погледу обавезности прихватања улоге вештака међутим, баш због поверљиве природе ове установе, француска пракса коју је следила и Швајцарска је становишта да исто није обавезно, а суд може обавезати неког само изузетно ако то захтевају особито важне околности.

У највећем броју правних система влада принцип да стављање своје стручности на расположење правосудним властима је грађанска дужност, као и код сведочења. Не удовољити овој обавези (вештачењу) може се само под условима као и код све-

дочења. Оваква становишта заузимају совјетски, румунски, Италијански и норвешки ЗКП.

Нека законодавства стављају обавезу вештачења само у дужност оних стручних лица, која су на списку судских вештака, као и онима који се са дотичном струком баве професионално. Тако пољски, турски, зап. немачки ЗКП.

У данашњем француском праву већ је предвиђена санкција за неодазивање позиву за вештака у виду новчане казне.

Присталице необавезности прихватања функције вештака наводе, да је вештак у принципу заменљив, док сведок то није. Представници супротног становишта пак сматрају да под одређеним условима и вештак може бити недокнадив.

Наш ЗКП посебно регулише институцију вештака заједно са увиђајем у члановима 223—240. На супрот увиђају не одређује посебно појам и дефиницију вештака и услове које треба да испуни, према томе, ово је остављено теорији кривичног поступка. Што се одређивања вештака тиче истог одређује истражни судија који води поступак у фази претходног поступка по свом слободном избору и при томе није везан за одређена лица. Такође је утврђена обавеза прихватања ове дужности уз претњу новчане казне до 200 динара. У погледу законских сметњи за обављање дужности вештака важе исте одредбе као за сведока.

Према томе, како смо видели наш ЗКП не одређује конкретно питања чија расчишћавања су важна не само за теорију, већ и за конкретно одлучивање у пракси. То су: шта је вештак, шта је мишљење вештака, да ли је исто доказно средство и кад треба одредити вештачење, односно које проблеме може решити судија сам без вештака итд.

Велики број позитивних законодавства одређују када се има применити помоћ вештака у поступку. Према пољском ЗКП „у случајевима које захтевају специјална знања, потребно је позвати вештака”. У томе смислу мађарски, румунски, чешки, совјетски, аустријски ЗКП итд. Између њих постоји само терминолошка разлика (већина тражи постојање специјална знања, неки специјална стручна знања.)

Услед сталног развоја технике и науке и појам специјалног стручног знања, односно техничке вештине се мења. С једне стране стално се шири овај појам са новим достигнућима науке, а с друге стране, нека знања постепено испадају из круга специјалног стручног знања и постају општа знања. Да ли треба стручњак или не, фактичко је питање, али ова неодређеност скрива у себи с једне стране, потцењивање улоге вештака, а са друге стране, фетишизацију исте (на пример, за ово друго: посебно саслушање вештака на околност угинућа голубова на пољима од отрова који је намењен за уништавање штеточина, или на пример, код кривичног дела тешке крађе извршене проваљивањем кад за оцену физичке способности учиниоца дела ради савлађивања препреке, код продора преко отвора или прескакања зида одређује се посебан вештак.) „У сваком случају судија

не сме да наређује вештачење по оним питањима за чије су разумевање довољна општа знања и здрав разум или став просечног културног човека” (Коментар ЗКП од др Тихомира Васиљевића страна 300).

Има случајева кад поступајући орган располаже са извесним стручним знањем односно стручни проблем није толико далеко од општег знања лаика, па у овим случајевима може пратити вештака у свом раду. Биће случајева када суд и сам зна решавати технички проблем када у ствари ипак није он одлучио проблем већ је само применио природни закон класичног проналазача. Биће случајева када ће вештак употребити не толико научне тезе, већ ће доћи до изражаја његово стручно искуство стечено кроз дужи рад. На пример, код фалсификовања уметничких слика врло је тешко утврдити фалсификованост и код тих случајева често вештак ће препознати грешке и без гога да би могао образложити своје мишљење на ексакт начин. Или код фалсификовања виолине класичне вредности сам глас инструмента одаје пропуст фалсификатора, а да не говоримо о улози интуиције код дијагностике унутрашњих болести итд. У сваком случају суд треба да тежи к томе да вештачко мишљење чини што свеснијим, научним и сигурним (у том смислу постоје неколико одајка Савезног врховног суда).

У случају да поступајући орган случајно располаже са захтеваним стручним знањем (на пример, разуме се у књиговодство) и за њега није потребан вештак, то не ослобађа суд од тога да узме вештака ако не због другог, да овај потврди да су његови закључци правилни, а иначе такви да просечан правник — без посебне стручности не би могао до исте доћи.

Значај до сада напоменутог тзв. стручног знања је у томе да се помоћу њега могу открити, препознати и утврдити чињенице важне за утврђивање постојања кривичног дела и учиниоца. Осим откривања важних чињеница стручно знање је потребно да на основу већ утврђених чињеница (узрок смрти, фалсификоване исправе итд.) можемо доћи до закључка за постојање других чињеница. У највећем броју случајева међутим, ове две делатности — стручно утврђивање (откривање) и стручно закључивање представљају јединствени процес. Вештак који поседује ова стручна знања ставља их на расположење суду.

Уопште узевши правна литература разликује три врсте — групе делатности вештака:

1. Саопштава суду принцип и закон одређене науке с тим да сам суд изводи закључак из тога. Овде одређивање вештака би било често сувишно, јер и сам поступајући орган у могућности је да дође до потребне научне тезе (помоћу стручне литературе).

2. Најчешће вештак сам примењује тезу на већ утврђене чињенице и сам изводи закључке.

3. То је у ствари скупна примена претходних делатности, тј. не само проналажење, већ истовремено и извођење закључака из тога. На пример, лекар — вештак приликом обдукције

проналази до сада од стране суда непознате промене на лешу и на основу тога утврђује и узрок смрти.

Задаци, које стоје пред вештацима по врстама су врло различити.

Са сталним развитком наука стално се повећава и број фахова — стручних подручја које суд није дужан да познаје, али неизоставно је потребно да барем зна ове разграничити, тј. одредити којој грани науке припада решавање одређеног стручног проблема. На овом месту не желим таксативно набројати све могуће вештаке по врстама због њиховог великог броја.

По методу рада вештачење се може уопште поделити у две групе: вештак треба да реши питање или идентификације или узрочности.

Идентификационим вештачењем се утврђује идентитет појединих чињеница у циљу разликовања од других чињеница. Ова је строго индивидуална идентификација, упознавање одређеног предмета у својој индивидуалности. (На супрот од утврђивања којој групи и врсти припада одређени предмет)

У ширем смислу (не у криминалистичком) постоји и утврђивање предмета по врсти, групи итд. али то истовремено значи већ и логичан закључак. На пример, утврђивање одређеног квалитета робе, да ли је иста по ЈУС-у, по линији привредног преступа итд.

На пример, код фиксирања трагова ради се о идентификацији општег карактера, јер смо утврдили по трагу каквим предметом је извршено дотично кривично дело. Ово је већ међутим, како смо раније рекли, логичан закључак, јер знамо да је дело извршено рецимо са турпијом. Међутим, још не знамо са којом конкретном турпијом је извршено кривично дело, што треба да утврди тек индивидуална идентификација на основу посебног вештачења. Ово ћемо постићи кад ћемо утврдити узрочну везу између ове две појаве тј. да је конкретне трагове проузроковао одређени предмет, одређен по својим индивидуалним особинама које га издвајају из опште групе предмета исте врсте.

У раду вештака често се појављује проблем одређивања времена и простора — места извршења. Интересантан пример за утврђивање времена извршеног кривичног дела:

У Небраски (САД) осуђени су оптужени поводом једне експлозије, а на основу исказа два сведока — жене које су оптуженог непосредно уочи експлозије виделе у близини места догађаја. Касније је пронађена једна аматерска фотографија која је приказала ове сведоке како напуштају цркву из суседног града после мисе, која је била одржана у време експлозије. На основу сенке и на основу положаја сунца вештак — астроном тачно је утврдио на сат и минут када је фотографија прављена односно снимак, а што је искључило могућност да су сведоци били на лицу места у време које су изјавили.

У највећем броју случајева вештак користећи своја посебна стручна знања на основу утврђених појава изводи закључак и утврђује појаве које су ове друге изазвале, односно проузро-

ковале. У мањем броју случајева вештак треба да утврди последицу, која додуше није наступела али је могла наступати (кривична дела против опште сигурности).

У правној литератури постоји класификација врсте мишљења вештака. То су мишљења која се односе: 1. на порекло и узрок настанка појединих чињеница утврђених од стране поступајућег органа, 2. на нове чињенице, утврђене током самог вештачења, које раније нису биле познате поступајућем органу, 3. на међусобне везе нерелевантних чињеница, и 4. на последице које су наступиле од у поступку утврђених чињеница или које су могле наступети од ових.

Посебан, интересантан проблем представља питање, да ли је могуће и потребно вршити вештачење на подручју књижевности и уметности? (Из аспекта ауторског права) Проблему ваља приступити опрезно, имајући у виду да сликарство, књижевност и музика није делатност која базира на примени теза на основу искуства. Могу се неке ствари научити и без нарочитог талента, а степен и граница где почиње права уметност јесте преко ових ствари. Несумњиво да могу иступати као вештаци лица која се баве историјом уметности или теоријом музике, али велико је питање да ли ова лица могу се основано изјашњавати о уметничкој вредности конкретног дела. У животној пракси је забележено да вредност дела великих уметника чешће су препознали лаици од професора или професионалних уметника. У неким законодавствима постоји тзв. стручна комисија сталног карактера, која свој суд доноси већином гласова својих чланова.

У кривичном праву ово питање може се искрснути код кривичног дела производње и растурање порнографских списа из чл. 189 КЗ код питања да ли се ради о порнографским или пак уметничким сликама.

Иако многи теоретичари у историји кривичног поступка вештака уврстили у ред сведока у ширем смислу, у ред тзв. специјалних сведока између њих велика је суштинска разлика.

Сведок најчешће још пре покретања поступка прима утиске важне за утврђивање кривичног дела, а вештак баш због свог таквог својства тек током поступка. По речима једног немачког теоретичара сведоци постају сведоци услед самог криминалног догађаја, а вештаке изабере суд. Вештак није сведок, јер треба да да вештачко мишљење. На супрот томе за суд не треба да буде интересантан мишљење сведока од којег очекујемо само веран приказ догађаја. Код сведока важно је одакле је црпео своја запажања. Зато много мањи значај има на пример, посредно запажање, које по англосаксонском праву чак нема ни доказну снагу. Сведоци су незамењиви док за вештака могу се одредити више лица. Сведок није ограничен у ширини приказа критичних догађаја, док вештак даје своје мишљење у оквирима које суд одређује.

У правној књижевности највећу дискусију изазвао је питање у којој мери има вештачко мишљење доказну снагу.

Према већини научника вештачко мишљење је доказ *sui generis* — посебне врсте.

У совјетској теорији (главни представници: Рахунов, Чехов) вештачко мишљење као доказ има специјалну особину „да поступајући орган не може према њему учинити што према сведоку, тј. да једноставно не верује вештаку,” већ за то треба да демантује, обори тезе на које се позива вештак или пак у начину и систему његовог рада треба да изналази грешку. Углавном своје евентуално супротно становиште треба детаљно образложити. У том смислу говори и мађарски и совјетски ЗКП који задњи то проширује на све органе које учествују у кривичном поступку.

Да је вештачко мишљење стварно доказ, указује чињеница да вештак често утврђује и до сада непознате, потпуно нове чињенице следом којих може се доћи до учиниоца, чија личност до тада није могла бити утврђена.

Пример: на панцирној каси нађени су трагови оштећења на основу којих се утврђује да је каса отворена помоћу пиштоља за заваривање. Из трага који је оставила флаша за гас на патосу просторије имајући у виду степен тврдоће истог, утврђује се тежина флаше за гас, а која пак указује на то да се оваква флаша употребљава у великим творницама од којих једна има и у близини места извршења. И тежина флаше указује да је иста допремљена из близине. На основу свих ових нових околности идентификује се учинилац дела у лице ноћног чувара оближње фабрике.

По ранијим поступцима вештаци су наступали углавном само приликом увиђаја односно изласка на лице места заједно са судијом. Изузетак да су деловали и у одсуству судије данас је постала редовна пракса чак по неким поступцима постало и правило. Према владајућем мишљењу у овим случајевима вештака треба сматрати као „изасланика суда”. Но ово само под условом да вештака по конкретном правном систему може само суд постављати. Јер у случају да вештака поставља суд исти се може сматрати изаслаником суда, међутим, питање да ли би могао да буде и изасланик неког другог правосудног органа, на пример тужилаштва или полиције, то посебно из аспекта принципа материјалне истине. Постављање вештака са друге стране треба да буде институционалног карактера због тежине вршења контроле над радом вештака током поступка, те исти треба да буде такво лице чије не само стручно знање већ и поверљивост и објективност треба да буде институцијално загарантовано.

Вештак стално треба да прати науку и технику у свом развјетку, те да у својој делатности утврди и суду саопшти чињенице релевантне за правилно одлучивање конкретног предмета. Зато он није сведок нити помоћник суда, већ лице са посебним стручним знањем које користећи ово своје знање у својој изјави пружа суду доказ. Баш због ове своје функције сма-

трам да вештак треба да ужива заштиту која припада службеним лицима.

Из овог се види да је вештачко мишљење доказ и то доказ своје врсте. Све ово међутим, о доказној страни вештачког мишљења важи наравно у светлости правила кривичног поступка о слободној оцени суда о доказима, о невезаности суда појединим формалним доказним средствима. Суд ће ценити вештачко мишљење као сваки други доказ и може га прихватити али и не мора. У сваком случају за случај да не прихвати становиште вештака суд је дужан да то образложи у својој пресуди. У том смислу још је у важности смисао чл. 323 француског Законика о грађанском поступку према којем „суд није дужан да се држи мишљења вештака, ако се његова савест противи“.

Сматрам међутим, да у том случају не би било неправилно да суд одреди друго вештака или ако треба и трећег (ако се вештаци битно разликују о оцени догађаја и последица онда суд не може да прихвати мишљење једног вештака него мора да одреди саслушање трећег вештака — ВСС Одељ. Нови Сад бр. Гж. 510/67), на чије мишљење би касније могао базирати своју пресуду. Јер у супротном долази у нелогичну ситуацију. Одредивши вештака у предмету тиме је признао да сам нема потребна стручна знања за одлучивање предмета. Саслушавши вештака без одређивања другог вештака заузима супротно чињенично и правно становиште, одједном стиче посебна стручна знања због чега је вештака првобитно позвао и тиме касније негира потребу већ извршеног вештачења.

Уопште је за дискусију, то посебно имајући у виду горе цитирану пресуду Врховног суда, да ли је исправно да суд саслуша вештака и потом заузме потпуно супротно становиште. По мом мишљењу овај случај ни по чему се не разликује од случаја из цитиране одлуке Врховног суда, јер и тамо суд се опредељује за једног од вештачког мишљења, па ипак треба да одреди и трећег.

Но у сваком случају одредити границу слободне судске оцене доказа није лак задатак а сваки случај представља посебан проблем за себе.

Ласло Телеки

ИЗ СУДСКЕ ПРАКСЕ

Туженом не припадају трошкови за поднесак којим допуњује своје приговоре на издати платни налог. (Решење Вишег привредног суда Нови Сад П бр. 1153/70. (Решење Врх. привр. суда Сл. бр. 1795/71—3. Тужилац је против решења којим су досуђени парнички трошкови

изјавио жалбу наводећи да је првостепени суд погрешно туженом признао између осталог и трошкове за поднесак од 19. X 1970. године јер је тужени овим поднеском стварно допунио своје раније изјављене приговоре против издатог платног налога.

Другостепени суд је ову жалбу уважио и побииано решење преиначио.

Из образложења:

„Туженом не припада накнада трошкова за поднесак од 19. X 1970. године пошто је приговор поднео 9. X 1970. године у коме је морао да изнесе све чињенице, да поднесе доказе и изнесе своје становиште. Поднесом од 19. X 1970. године тужени само допуњује свој приговор па му се стога не могу признати трошкови и за тај поднесак, јер то нису нужни трошкови које је дужна да накнади противна странка.“

Околност да је суд опште надлежности утврдио постојање подељене одговорности за накнаду штете услед пословне несреће није правно релеватна у спору за накнаду штете против привредне организације. (Прес. Вишег привр. суда Нови Сад П. бр. 1092/70. (Прес. Врх. привр. суда Сл. бр. 315/71—3).

Првостепени суд је пресудом обавезао привредну организацију на плаћање накнаде штете надлежном Комуналном заводу за социјално осигурање настале због пословне несреће и повреде радника тужене.

Тужени је жалбом побииао пресуду наводећи између осталог да је овом поступку претходио поступак по тужби повређеног радника против тужене привредне организације ради накнаде штете и да је правоснажно утврђено постојање подељене одговорности за насталу штету од стране суда опште надлежности.

Ову жалбу је другостепени суд одбио.

Из образложења:

„Тачно је да је повређени радник био квалификовани радник и као такав био је и сам дужан да води рачуна о исправности машине на којој ради и о безбедности рада на њој —, али је Врховни привредни суд на основу непосредног увида у документе приложене парничним списима нашао да је радник пре несреће скренуо пажњу свом претпостављеном на извесну неисправност машине при обради метала, а да по том ништа није предузето и поред његове вишеструке ургенције. Због тога се не може сматрати да је за несређу у овом случају

крив и сам настрадали радник, па се не може узети ни да има места подељеној одговорности за штету у овом случају.

Околност што је такву одговорност утврдио суд опште надлежности у парници радника против туженог —, није правно релеватна у овом спору.“

И када поднесе више предлога тражиоцу извршења припадају само нужни трошкови који су били потребни да оствари своје право. (Реш. Врх. привр. суда Сл. број 1037/71—1.

На предлог тражиоца извршења првостепени суд је дозволио извршење за наплату главнице са трошковима и уједно тражиоцу извршења признао трошкове према вредности извршеног захтева.

Међутим, накнадним предлогом тражилац извршења је предложио да се дозволи извршење и за досуђену камату, јер је при подношењу ранијег предлога пропустио да тражи извршење и у погледу камата. Суд је овом предлогу удовољио, али је на име трошкова признао само нужне трошкове, а не и трошкове на име таксе, јер је сматрао да до ових трошкова не би дошло да је тражилац извршења првобитним захтевом обухватио и камате.

Поводом жалбе другостепени суд је ово решење у целости потврдио а жалбу одбио.

Из образложења:

„Неосновано тражилац извршења сматра да он може своје потраживање остварити са два или више предлога и да му припадају трошкови таквих предлога. Тачно је да дужник није исплатио свој дуг и да је поверилац овлашћен да оствари своје право путем принудног извршења. Међутим, остварујући то своје право тражиоца извршења припадају само нужни трошкови који су били потребни да оствари своје право. Подносиће више предлога и сваки пут захтевајући од извршеника да му накнади трошкове тражилац извршења би злоупотребио своје право. Стога трошкови тражиоцу извршења нису одмерени на његову штету.“

Странци се не могу признати трошкови за поднесак којим извештава да неће приступити на расправу јер то нису нужни трошкови за вођење парнице. (Решење Вишег привредног суда Нови Сад П број 249/71). (Решење Врх. привр. суда Сл. бр. 1685/71—3).

Првостепени суд је одбио захтев туженог да му се признају трошкови за састав поднеска којим је обавестио суд да неће приступити на расправу одређену за дан 14. XII 1970. године а према прописима Адвокатске тарифе јер је поднесак саставио адвокат као пуномоћник туженог.

Ово решење је потврдио друго-степени суд поводом жалбе туженог на одлуку о трошковима.

Из образложења:

„Тужени неосновано сматра да му припада награда према Адвокатској тарифи за састав поднеска од 9. XII 1970. године. Странци се могу признати само трошкови који су били нужни за вођење парнице, а трошкови за поднесак којим странка извештава да неће доћи на рочиште не могу се сматрати као нужни трошкови.”

Према правним правилима извршног поступка у извршном поступку се могу истицати само чињенице које су настале после настанка извршног наслова. (Реш. Врх. привр. суда Сл. број 523/71—3)

Првостепени суд је решењем од 18. XI 1970. године на предлог тражиоца извршења дозволио за наплату износа од 260,425,30 главнице са припадајућим каматама и трошковима, а извршеник је поводом овог извршења ставио приговоре наводећи да је дана 25. IX 1970. године измирио дуговање, па је предложио да се дозвољено извршење укине.

Извршни суд је приговоре извршеника одбио, јер је нашао да су чињенице на које се извршеник позвао настале пре настанка извршног наслова.

Ово решење је потврдио друго-степени суд поводом жалбе извршеника.

Из образложења:

„Према правним правилима извршног поступка у извршном поступку се могу истицати само оне чињенице које су настале после настанка извршног наслова. У конкретном случају извршним наслов је настао 9. X 1970. године. Међутим, извршеник тврди да је дуг који је обавезан да исплати исплатио на дан 25. IX 1970. године. Дакле, извршеник се позива на чињеницу која је наступила пре настанка извршног наслова, односно да је дуг исплатио пре доношења судске одлуке. Пошто се такви приговори не могу истицати у извршном поступку правилно је првостепени суд поступио када је тај приговор одбио.

Приговор оптуженог против оптужнице не доставља се оштећеном као тужиоцу на одговор. (ВСВ бр. КЖ. 473/71).

У фази жалбеног поступка није потребно о поступку оштећеног као тужиоца, обавештавати Јавног тужиоца пошто овај у тој фази поступка ни не може се мешати, па према томе, не може ни предузимати гоњење било какве друге радње у поступку.

Исказима сведока утврђено је рођење малолетног, па према томе нема више приговора о том рођењу. (ВСВ бр. Гж. 254/70).

Првостепеном пресудом још 1922. године утврђено је да је отац малолетног детета — туженик. 1966. је отац оставио тестамент у коме није расположио у корист своје ћерке. Њерка је напала тестамент тражећи његово поништење. Првостепени суд је утврдио да је отац у оно време био утврђен као отац, па је тужби дао места и нападути тестамент поништио. Жалба уложена против првостепене пресуде је неоснована, јер она не износи ништа ново у погледу побијања очинства, а и иначе би била касна, јер је рок за оспоравање очинства протекао.

ИЗ СЕДНИЦЕ УПРАВНОГ ОДБОРА АК У САПВ

На седници Управног одбора Адвокатске коморе у САПВ у Новом Саду одржаној 11. септембра 1971. године донета су следећа решења:

1) узет је на знање извештај председника, секретара и благајника о раду коморе.

2) решавано је о молбама за упис у именик адвоката.

3) решењем бр. 231/71 уписан је у именик адвоката Јанковић Милија са седиштем адвокатске канцеларије у Новој Пазови а са даном 1. јули 1971. године, на основу чл. 41 Закона о адвокату.

4) решењем бр. 267/71 уписан је у именик адвокатских приправника Бранислава Ботић са адвокатско приправничком вежбом код Милорада Ботића адвоката у Новом Саду са даном 11. септембар 1971. године.

5) решењем бр. 264/71 брисан је из именика адвоката Миливој Младеновић адвокат у Ковачици са даном 31. август 1971. године због пензионисања. За преузиматеља одређен је Коста Николић адвокат у Ковачици. Миливој Младеновић задржава чланство у Фонду посмртнине и након пензионисања.

6) Решењем бр. 262/71 разрешен је дужности преузиматеља адвокатске канцеларије пок. Вицаи Алојзија, Руски Славко адвокат у Суботици јер је извршио ликвидацију.

7) Решењем бр. 251/71 узето је на знање да је Јожеф Рекецки са даном 14. август 1971. године наставио адвокатско приправничку вежбу код адвоката Рекецки др. Јожефа адвоката у Кањижи, након одслужења редовног војног рока.

8) Решењем бр. 246/71 узето је на знање да је Јован Секељ наставио адвокатско приправничку вежбу код Јована Секеља адвоката у Зрењанину са даном 23. јули 1971. године након одслужења редовног војног рока.

9) Решењем бр. 272/71 брисан је из именика адвокатских приправника Коста Николић на вежби код Милоша Николића адвоката у Зрењанину са даном 30. јуна 1971. године јер је уписан у именик адвоката.

10) Решењем бр. 271/71 брисан је из именика адвокатских приправника Федор Колесар са вежбом код Др Петра Колесара адвоката у Новом Саду са даном 30. јуна 1971. године јер је уписан у именик адвоката.

11) Решењем бр. 249/71 брисан је из именика адвоката Борислав Цигурски адвокат у Панчеву са даном 14. август 1971. године због заснивања радног односа. За преузиматеља одређен је Власта Радичевић адвокат у Панчеву.

12) Решењем бр. 241/71 брисан је из именика адвоката Душан Пандуров адвокат у Ковину са даном 31. јули 1971. године, због пензионисања. За преузиматеља одређен је Бүра Јовановић адвокат у Ковину. Узето је на знање да Пандуров Душан задржава чланство у Фонду посмртнине и након пензионисања.

13) Решењем бр. 232/71 брисан је из именика адвоката Љубен Николов адвокат у Беочину са даном 21. јули 1971. године, на основу чл. 59 тач. 6 ЗОА. Преузиматељ није одређен јер нема недовршених предмета.

14) Решењем бр. 233/71 узетео је на знање да Др Драгутин Клокочар са даном 1. август 1971. године преселио седиште своје адвокатске канцеларије из Инђије у Темерин.

15) Решењем бр. 230/71 Милован Кијац адвокат у Новом Саду разрешен је дужности привременог заменика Косте Хаџи мл. адвоката у Новом Саду јер се Коста Хаџи вратио из иностранства.

16) Решењем бр. 223/71 узетео је на знање да је Иштвана Коша адвокатски приправник из Новог Сада са вежбом код Оливера Новаковића адвоката у Новом Саду прекинуо адв. прип. вежбу 15. маја 1971. године због одслужења редовног војног рока.

17) Решавано је и о другим текућим питањима.

УПРАВНИ ОДБОР

УПИС У ИМЕНИК АДВОКАТА АК У САПВ

Пошто су се оба органа који одлучују о упису у именик адвоката Управни одбор и Савет, сагласили да постоје сви услови за упис у именик адвоката, то су на основу чл. 93 тач. 4 чл. 87 тач. 3 чл. 13 тач. 1, 2, 3, 6 и 7 ЗОА чл. 13 ст. 2 Закона о правосудном испиту, те чл. 7 и 9 Статута АК у САПВ, уписује се у именик адвоката са даном 11. септембар 1971. године, с решењем бр.

268/1971	Бисерка Доловац рођ. Бељин	—	Жабал
273/1971	Константин Ранков	—	Зрењанин
269/1971	Стеван Жива	—	Зрењанин
270/1971	Даница Текијашки	—	Панчево
258/1971	Момчило Чешљевић	—	Бечеј

13) Решењем бр. 152/71 одлучено је из именника адвоката Љубен Пивковог адвоката у Београду са датум 21. јуна 1971. године, на основу чл. 39 тач. 6-30А. Превзимачки није одређен један нема имплементацио предмета.

14) Решењем бр. 233/71 узето је на знање да др Драгутин Кривошар са датум 1. август 1971. године преселио седиште своје адвокатске канцеларије из Кибаје у Темерин.

15) Решењем бр. 230/71 Милован Кијац адвокат у Новом Саду разрешен је дужности привременог заменика Косте Хашић адвоката у Новом Саду јер се Коста Хашић вратио из иностранства.

16) Решењем бр. 223/71 узето је на знање да је Иштван Коша адвокатски приправник из Новог Сада са пребом ема Билића адвокатски адвокат у Новом Саду прекинуо ав. прат. датум 17. маја 1971. године због одлучења ратног војног суда.

17) Решењем је из другог текућим питањима:

УПРАВНИ ОДБОР

УПИС У ИМЕНИК АДВОКАТА АК У САПБ

Уписују се се два кандидата који одлуче је о упису у именик адвоката одлучења одбор у Сапб, сходно да постоје сви услови за упис у именик адвоката, то су на основу чл. 33 тач. 4 и 5 тач. 1 и 2 тач. 1, 2, 3, 5 и 7 30А чл. 13 ст. 2 Закона о правосуђу Новог Сада, те чл. 7 и 9 Статута АК у САПБ, укупно се у именик адвоката из датум 11. септембар 1971. године, у решењем бр.

208/1971	Бранко Анђелић рођ. Београд	—	Жабља
272/1971	Коста Милош Ракоца	—	Зрењанин
274/1971	Славко Милош	—	Зрењанин
278/1971	Дрвош Теклић	—	Панчево
279/1971	Милош Чубрић	—	Београд

Уређивачки савет:

Роггић др Никола, декан Правног факултета у Новом Саду, Петрић др Бранко, судија Врховног суда Војводине, Курбатвински Јерко, судија Вишег привредног суда у Новом Саду, Бакић Милош, секретар Покрајинског извршног већа у Новом Саду, Керпел др Густав, адвокат из Вршца, Михајловић др Стојан, адвокат у Зрењанину, Дулић Ружа, адвокат у Суботици, Коша Иштван, адв. прпр. Нови Сад и Ботић Милорад, главни и одговорни уредник.

Уређивачки одбор:

Милорад Ботић, гл. и одговорни уредник, Хашић Коста, уредник, Мишић Славко, Новаковић Оливер и Корхећ Золтан, чланови Одбора.

Гласник издаје и власник је: Адвокатска комора у С. А. П. В. 21000 Нови Сад, Змај Јовина 20. Годишња претплата 40 нд., за иностранство двоструки износ. Цена једног броја 5 нд. Тек. рн. 657-8-419. Штампана штампарија „БУДУЋНОСТ“, Нови Сад, Шумадијска бр. 12.

